

D. WERMER

En la mort de Joan F. López Casasnovas

El poeta Pere Gomila repassa la trajectòria política i literària del poeta, activista i col·laborador d'EL TEMPS Joan F. López Casasnovas, mort el passat 19 de juliol. La seva dedicació a la cultura el va fer mereixedor dels premis Josep M. Llompart (OCB) i d'Actuació Cívica (Fundació Carulla).

Per Pere Gomila

*Ara puc dir-vos-ho: som a la font i bec,
bec fins a morir-me
de set de voler més no sabent què,
que així és com no es mor
en veritat del tot: vivim en el desig
de ser alguna cosa més.*

Joan F. López Casasnovas

Vaig conèixer Joan F. López Casasnovas a mitjans dels anys setanta quan començàvem tantes aventures poètiques i compartíem tantes il·lusions per la conquesta de la llibertat i la construcció del país que

aleshores semblava possible; quan per una banda era urgent la tasca de normalització de la llengua catalana, pròpia de Menorca, i la recuperació de tot el llegat cultural i tradicional que la dictadura havia intentat anorrear, i per altra banda es feia imprescindible situar l'illa dins el mapa literari del conjunt dels Països Catalans, un camí que ja havia iniciat, amb força, Pau Faner. Amb en Joan, de tot d'una, no només vaig establir una amistat que ha durat tota la vida, sinó que molt aviat es va convertir en un referent imprescindible per a mi per la seva saviesa, alçada i rigor intel·lectual, compromís cívic, vocació de servei i criteri sempre lúcid. Humil i tothora disposat a ajudar, era la persona a qui podies acudir quan tenies un dub-

→ te, necessitaves una opinió o bé una col·laboració dins l'àmbit cultural, literari o de pensament. Era la veu docta a qui calia escoltar i que sempre t'orientava.

López Casasnovas havia nascut a Ciutadella l'any 1952. Era el major d'una família amb dos fills (el seu germà, Guillem, és un prestigiós economista i catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra). Els seus pares eren botiguers, de classe mitjana-baixa, com també ho havia estat l'avi patern, mentre que l'avi matern era sabater, però de família pagesa.

L'educació primària la feu al col·legi dels Salesians (*Calós*, com se'n diu a Ciutadella) i als 10 anys ja va realitzar l'examen d'ingrés de batxillerat a l'institut de Maó, l'únic que aleshores hi havia a l'illa. Després del batxillerat, i decidit per les lletres, el seu pare, aconsellat per un professor salesià, l'envià a cursar la carrera de Filosofia i Lletres a València, on podria estar en un pis tutelat a prop d'un col·legi salesià.

Tot i l'educació en castellà, abans d'anar a la universitat, López Casasnovas ja s'havia proposat d'escriure en català. En veure'l llegir Ramon Llull, Ignasi Mascaró, amb qui travaria una fonda amistat, s'hi va interessar i li feu conèixer un capellà filòleg i gran activista en favor de la llengua catalana: Mn. Josep Salord i Farnés, de qui després en Joan va publicar una biografia.

Ja a València va descobrir l'obra gramatical i literària d'Enric Valor, amb qui va poder entrar en contacte personalment, i va tenir ocasió de conèixer el moviment valencianista. Valor seria el seu gran impulsor cap als estudis de llengua catalana. A la vegada, dins l'àmbit universitari valencià, on es desplegava amb força l'oposició democràtica i els moviments assemblearis, se li despertà la seva consciència nacional gràcies a una comunicació sobre l'autodeterminació dels pobles que li va ser encarregada.

Al cap de dos anys de ser a València, i ja amb aquest bagatge, es desplaçà a la Universitat de Barcelona per poder seguir la llicenciatura en Filologia Romànica, especialitat en Llengua i Literatura Catalana. Allà va poder viure la forta politització que hi havia a la Universitat, i també al seu pis d'estudiants, on molta gent es movia dins l'esfera del PSUC. López mateix afirmava en una entrevista recent a la revista digital *Illa Global* (d'on hem extret algunes dades biogràfiques) que va ser allà on va comprendre que "havia de vincu-

1. Joan F. López Casasnovas (tercer des de l'esquerra entre els ajudats) en un acte de la Diada per la Defensa de Menorca. Autor: Javier Coll (Diari Menorca). Col·lecció Transició a Menorca. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM

2. Taula rodona sobre el folklore a Menorca, el 1979. Autor: Josep M. Vidal Hernández. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM

lar la lluita cultural amb la lluita política i que era molt important que l'emancipació nacional no es deslligués de l'emancipació de la classe obrera com entenia el PSUC". Va ser justament a través d'aquest partit que li arribaren els primers reports sobre la normalització lingüística del català i la lectura de revistes que eren imprescindibles per al procés cap a les llibertats democràtiques.

En aquella època ja va ser determinant el seu activisme a Menorca, atès que durant les vacances d'estiu, juntament amb altres estudiants universitaris i la col·laboració de persones que treballaven a l'illa durant tot l'any en tasques culturals, organitzaven diferents activitats, com cursos de català, trobades de teatre, de pedagogia, etc. Una

ELEGIT CONSELLER INSULAR EL 1979, JOAN F. LÓPEZ VA GESTIONAR LA PRIMERA ÀREA DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DEL CONSELL

3. Joan F. López en un acte per la defensa del territori. Autor: Josep M. Vidal Hernández. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM
 4. Josep M. Vidal Hernández, Joan F. López i Miquel Vanrell (amb motiu de la presentació de l'Enciclopèdia de Menorca a Perpinyà). Autor: Josep M. Vidal Hernández. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM
 5. Joan F. López amb Aina Moll i el regidor Miquel Alzina a l'Ajuntament d'Alaior. Autor: Foto Ràdio. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM

d'aquestes activitats emblemàtiques entre universitaris i joves treballadors de l'illa va ser el muntatge, l'any 1973, de l'obra *El retaule del flautista* de Jordi Teixidor, que va tenir un fort impacte a l'illa.

Quan va tornar a Menorca acabats els estudis, i després de fer el servei militar a Ceuta, va iniciar una intensa etapa d'activitat cultural i política. Així, l'any 1976 va entrar com a independent a l'Assemblea Democràtica de Menorca, un organisme unitari de les forces d'oposició al règim franquista. Allà va conèixer militants clandestins del PCE, com Antonio Casero, amb qui l'uní sempre una estreta amistat. Així, el 1977, després de la legalització del partit, es va afiliar al PCE, on va ser representant de Menorca al Comitè d'Illes que es reunia periòdicament a Palma.

En aquesta època va participar activament en els treballs del Congrés de Cultura Catalana (1976-1977), els plantejaments del qual havia assumit l'Assemblea Democràtica de Menorca, concretament en els àmbits de Llengua i Literatura i

especialment en les dues setmanes de teatre dels Països Catalans que es van organitzar a Ciutadella i van constituir un esdeveniment cultural de primer ordre. El 1978 col·laborà en el núm. 47-48 de *Nous Horitzons*, titulat "Fet nacional i Països Catalans", amb l'article "Menorca i la pre-autonomia", en el qual participaren també, entre d'altres, Joan Fuster, Vicent Ventura, Rafael Ribó, Josep Benet i Victori Planells.

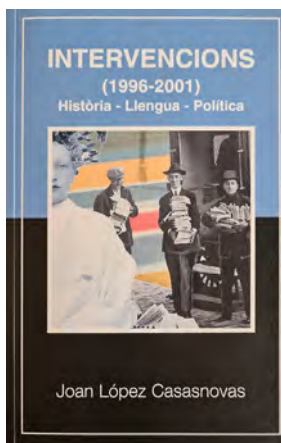
A les eleccions al Consell Insular de 1979, en l'etapa preautonòmica, en què es presentava com a cap de llista a Menorca per al PCIB, va ser elegit conseller. En aquella època, regida encara per la llei de bases local franquista, tots els partits polítics estaven obligats a formar part de les comissions de govern de forma proporcional, de manera que encara que UCD hagués guanyat les eleccions, en Joan va gestionar, a proposta seva, una àrea anomenada de Normalització Lingüística i Investigacions, de la qual va saber treure una gran rendibilitat política, tot i ésser una competència buida de pressupost. Així va impulsar la tasca de normalitzar la llengua catalana i la recerca en l'àmbit menorquí amb la creació de múltiples activitats, entre les quals l'organització de curses de català, a més de la publicació d'opuscles de divulgació com *La llengua dels menorquins* de Josep Salord Farnés. Va formar part també de la primera delegació de normalització lingüística de les illes Balears.

El 1981, juntament amb altres companys de les Illes, va ser expulsat del PCE dirigit per Santiago Carrillo. El metge eivissenc Victori Planells havia intentat crear una estructura autònoma per al PCIB a fi de permetre una relació de treball més eficaç entre els comitès de les Illes, proposta que va rebre la negativa absoluta de l'aparell del partit. Així i tot, els membres que havien resultat elegits van continuar treballant com van poder a les institucions en què tenien presència.

Aquella va ser una època marcada també per la lluita ecologista i la defensa del territori, impulsades per la societat civil i les forces d'esquerra, en les quals Joan López intervingué de forma molt activa tant en l'àmbit institucional com en actes públics, debats i lectures poètiques. Des de les institucions amb majories d'esquerra s'aconseguí aturar les urbanitzacions de Macarella i Cala en Turqueta.

A les eleccions autonòmiques de 1983 es va formar una candidatura conjunta amb el PSM i l'Agrupament d'Esquerra, formació que aplega →

→ va, entre altres, els militants que havien estat expulsats del PCE, i van obtenir dos diputats que, a la vegada, eren consellers. López Casasnovas va passar a ser conseller de Cultura, Educació i Esports, càrrec que ocupà fins al 1987 i que renovà a les eleccions següents (1987-1992), en presentar-se per l'Entesa de l'Esquerra de Menorca, una coalició més àmplia de les forces de l'illa a l'esquerra del PSOE. A la vegada va ser el portaveu del grup parlamentari PSM-EEM entre 1987 i 1991. De la gran feina realitzada durant aquells anys per Joan López convé esmentar el gran nivell que van tenir les seves intervencions parlamentàries, que encara avui són recordades com de les millors que s'han sentit al Parlament de les Illes Balears d'ençà de la seva creació.

Donada per finalitzada l'etapa de compromís institucional i militància en partits polítics, l'any 1992 López Casasnovas va tornar a la docència i a la seva plaça de professor de secundària a l'IES Josep Maria Quadrado de Ciutadella fins a la jubilació, l'any 2013. A la vegada, però, que desenvolupava tota aquesta tasca política i especialment després del retorn a la docència, va mantenir una activitat impagable en el camp de la cultura, tant en l'àmbit de la creació poètica, com en el de la recerca i la difusió. En aquest sentit, l'aportació que va dur a terme al llarg de la seva vida a la cultura i a la llengua de Menorca ha estat extraordinària i fonamental.

Ja l'any 1976, en un número especial que la revista *Faig* de Manresa va dedicar a Menorca, el trobam en dues de les seves facetes: la de poeta i la d'estudiós, investigador, de la literatura menorquina. Com a poeta, es va donar a conèixer amb el pseudònim de Pere Xerxa, nom que va emprar fins que durà la seva activitat política. Entre moltes altres iniciatives i organització de recitals, el 1978 va fundar, juntament amb el seu amic i també poeta Gustau Juan i Benejam, els quaderns de poesia *Xibau* que, al llarg de tres èpoques diferents, han publicat tant llibres com obra col·lectiva d'autors menorquins o relacionats amb Menorca.

En el camp de la creació literària, López Casasnovas va publicar els reculls de poesia *Tríptic del vell marí* (1974), *Galops i glops* (1980), *Tiranya al vespre* (1982), *De sol a sol* (1999), *Paraula de poeta* (2000) en la col·lecció "Poemes Essencials" de la Conselleria d'Educació i Cultura del GOIB, i *Caragols dels jorns* (2015), a més d'incloure un bon nombre de poemes en revistes especialitza-

JOAN F. LÓPEZ ÉS AUTOR, ENTRE D'ALTRES, D'APROXIMACIÓ AL CANÇONER POPULAR DE MENORCA' I 'EL PARLAR DE MENORCA'

OBRES I ACCIONS. A l'esquerra, les cobertes d'Intervencions, obra de Joan F. López, i del número de *Nous Horitzons* sobre "Fet nacional i Països Catalans". A dalt, presentació de la presentació de l'*Enciclopèdia de Menorca* a Barcelona (Autor desconegut. Col·lecció Transició a Menorca. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM), al centre, presentació de la revista *Faig* (Pau Faner, Pere Gomila, Joan López, Josefina Salord i Andreu Murillo) (Autor: Javier Coll (Diari Menorca). Col·lecció Transició a Menorca. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM) i a sota, la presentació de la candidatura al Senat d'Antoni Anglada (Autor: Javier Coll (Diari Menorca). Col·lecció Transició a Menorca. Arxiu d'Imatge i So de Menorca-CIM).

des i llibres col·lectius. Així mateix, ha deixat obra inèdita, entre la qual un llibre de poesia de fondes reflexions a partir de la figura del Sant Crist dels Paraires, una església de Ciutadella. També ha traduït i editat obres de teatre i fa poc va publicar *L'illa*, una traducció de tres narracions de l'escriptor francès Eugène Ionesco.

Sense sortir del camp de la literatura, ha fet crítica literària en diverses revistes (*Serra d'Or*, *El mirall*, *El Temps*, *Lluc*, etc.), ha prologat molts llibres i ha participat com a jurat en diversos premis literaris. L'any 2002 va editar, juntament amb el tan enyorat Àngel Mifsud Ciscar, a la col·lecció "Xibau", el llibre *2002, una antologia de joves poemes menorquins*, que inclou un estudi introductor. És autor també del llibre *Pau Faner: la força de la imaginació fabuladora* (2009) sobre l'obra i la biografia de l'escriptor ciutadellenc.

Entre les publicacions que evidencien el seu compromís en un sentit més ampli podem citar *Menorquins a Mauthausen* (2009), amb Miquel Àngel Limón i Xicu Lluy, i *Un malson: Viatge de Juan Rodríguez Niebla per les presons de Franco* (2015). També s'ha d'esmentar el seu llibre *Intervencions* (1996-2001). *Història - Llengua - Política* (Ed. El Far, Palma, 2002), del qual són aquestes paraules inicials, ben significatives del seu pensament:

"[El llibre] Dissenyava un camp d'actuació que gira entorn a tres nuclis temàtics: història i compromís, política i societat, llengua i societat. I malgrat la seva formulació dual, pens que, en realitat, configuren tres eixos unitaris. En primer lloc, perquè visc el temps i el percepció com una construcció que ens compromet, amb nosaltres mateixos, amb els altres més propers i amb els més llunyans; amb el que hem estat i som, així com amb el que voldrem (podrem?) ser. En segon lloc, perquè el paper de l'individu es juga o no es juga en societat i això, al cap i a la fi, és política, tant en sentit cultural i ampli com en el concret. I en tercer lloc, perquè la llengua és un fet de comunicació i per tant un fet social per antonomàsia. I aquests tres eixos, en el fons, venen a definir-me i a identificar-me."

Com a investigador és autor de nombrosos treballs relacionats amb la llengua catalana i la cultura de Menorca, entre els quals podem esmentar *Mn. Josep Salord i Farnés, Fill Predilecte de Ciutadella*; "Els menorquins i la llengua catalana. Una perspectiva històrica" (volum VII de les Actes del

Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana); *Sobre l'ortografia correcta dels noms populars. Ciutadella i Maó*; "Normalització lingüística a Menorca: de la voluntat al voluntarisme" dins *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*, editat per l'Ajuntament de Benidorm/Universitat d'Alacant; *Aproximació al cançoner popular de Menorca*; *El parlar de Menorca*; "Els estudis de toponímia menorquina: estat de la qüestió" (una comunicació presentada en una visita a Menorca de la Secció Filològica de l'IEC). Va participar, amb el seu professor Joan Veny, en les enquestes de l'Atles lingüístic del domini català realitzades a Maó, Ciutadella i es Migjorn Gran, i ha estat responsable de les exploracions menorquines del *Léxico de los marineros peninsulares*. En aquest àmbit són també de destacar els seus articles sobre història literària i cultural a Menorca a la *Revista de Menorca*.

Joan F. López Casasnovas pertanyia a la Secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí d'Estudis, del qual va ser un dels impulsors des del Consell Insular de Menorca. Des de l'any 2006, pels seus mèrits i lleialtat a la institució, va ser nomenat membre corresponent de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. El 2007 va rebre el Premi d'Actuació Cívica de la Fundació Lluís Carulla i el 2019, juntament amb Bernat Joan, el Premi Josep M. Llompart que atorga l'OCB a una persona que s'hagi distingit per la dedicació a la normalització de la llengua, la cultura i la identitat nacional.

La mort d'en Joan ens ha deixat orfes d'una de les personalitats que més ha fet per la consciència nacional de Menorca, per la defensa i normalització de la llengua catalana i la cultura a Menorca, sempre dins l'àmbit comú de les terres de parla catalana, un exemple d'honestetat, de treball constant, de servei generós a la societat, d'intel·ligència creativa, de lluita per la justícia social i el bé comú, de creació de pensament crític. Uns valors que ha maldat per difondre a través dels seus nombrosos articles en premsa, col·laboracions radiofòniques, conferències, taules rodones, debats i jornades. Però ell tenia encara tant per fer, tants projectes per dur a terme, tant per escriure i ensenyar. Molts hem perdut també l'amic estimat o el company acompanyat que sempre responia. La seva obra, tanmateix, i el seu testimoniatge ens acompanyaran sempre. La seva llavor fecunda és llavor de futur. ●

